

## КАР'ЄРНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ПРЕДИКТОРИ ЖИТТЄВОГО ВИБОРУ ОСОБИСТОСТІ

## CAREER ORIENTATIONS AS PREDICTORS OF PERSONALITY'S LIFE CHOICES

У статті представлено результати емпіричного дослідження кар'єрних орієнтацій як предикторів життєвого вибору здобувачів освіти. Актуальність дослідження зумовлена потребою усвідомленого формування професійних стратегій молоді в умовах соціально-економічних змін і впливу «культури успіху», що часто формує споживацькі орієнтації та потребує глибшого вивчення ціннісно-сислової сфери студентства під час формування життєвих і професійних цілей. Виділено основні характеристики особистості як суб'єкта власної життєдіяльності і життєвого вибору, зокрема професійного та кар'єрного: ціннісно-сислові – життєві цінності й особистісні смисли; самоактуалізаційні; рефлексивні. За результатами діагностики найбільш вираженими кар'єрними орієнтаціями в досліджуваних виявилися «Виклик», «Підприємництво» та «Автономність», що свідчить про прагнення до самореалізації через подолання труднощів, створення нового і незалежності у прийнятті рішень. Дослідження виявило переважання середнього рівня самоактуалізації, що свідчить про наявність базових передумов для особистісного розвитку та орієнтації в часі. Вивчення смисложиттєвих орієнтацій виявило загалом збалансовану, але ще не цілісно сформовану смислову структуру: наявні орієнтири, позитивне сприйняття теперішнього й помірна впевненість у контролі над життям. Діагностика життєвих цінностей виявила домінування прагматичних, індивідуалістичних і статусних мотивів та низьку орієнтацію на моральність і взаємодію. Дослідження рефлексивності показало переважання середнього рівня серед здобувачів освіти, що свідчить про достатню усвідомленість власних думок, емоцій і мотивів для аналізу внутрішнього стану та усвідомлених рішень. Виявлені кореляційні зв'язки підтвердили, що життєві цінності, рівень самоактуалізації, осмисленість життя та розвиток рефлексивності тісно пов'язані з індивідуальними кар'єрними уподобаннями. Отримані результати дозволяють стверджувати, що кар'єрні орієнтації є не лише показниками професійних намірів, а й важливими предикторами життєвого вибору, оскільки вони відображають внутрішню структуру цінностей, смислів та самосвідомості особистості.

**Ключові слова:** кар'єра, кар'єрні орієнтації, ціннісно-сислова сфера, життєвий вибір,

самоактуалізація, цінності, смисложиттєві орієнтації, рефлексивність.

The article presents the results of an empirical study of career orientations as predictors of life choices of students. The relevance of the study is due to the need for conscious formation of professional strategies of youth in the conditions of social, economic changes and the influence of the "culture of success", which often forms consumer orientations and requires a deeper study of the value-and-semantic sphere during the formation of life and professional goals. The main characteristics of an individual as a subject of his or her own life activity and life choices, in particular professional and career, have been highlighted: value-and-semantic – life values and personal senses; self-actualization; reflexive. According to the results, the most pronounced career orientations in the respondents were "Challenge", "Entrepreneurship" and "Autonomy", which indicates a desire for self-realization through overcoming difficulties, creating something new and independence in decision-making. The study has revealed the prevalence of an average level of self-actualization, which indicates the presence of basic prerequisites for personal development and orientation in time. The study of meaningful life orientations has revealed a generally balanced, but not yet holistically formed semantic structure: available landmarks, a positive perception of the present, and moderate confidence in control over life. The research of life values has revealed the dominance of pragmatic, individualistic, and status motives and a low orientation to morality and interaction. The study of reflexivity has shown the prevalence of an average level among students, which indicates sufficient awareness of one's own thoughts, emotions, and motives for analyzing one's internal state and conscious decisions. The identified correlations have confirmed that life values, the level of self-actualization, life consciousness, and the development of reflexivity are closely related to individual career preferences. The results obtained allow us to assert that career orientations are not only indicators of professional intentions, but also important predictors of life choices, since they reflect the internal structure of values, meanings, and self-awareness of an individual.

**Key words:** career, career orientations, value-and-semantic sphere, life choice, self-actualization, values, semantic life orientations, reflexivity.

УДК 159.923.2:316.477

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.75.2.17>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

**Шевченко Н.Ф.**

д.психол.н.,  
професор кафедри психології  
Запорізький національний університет

**Орел Л.М.**

здобувач вищої освіти  
Запорізький національний університет

**Орел О.В.**

здобувач вищої освіти  
Запорізький національний університет

**Вступ.** Актуальність дослідження зумовлена потребою вибору стратегії професійного розвитку в умовах соціально-економічних змін в Україні. Сучасна «культура успіху» стала частиною українського суспільства, де кар'єрний ріст сприймається як необхідність для статусу успішної особистості. Водночас цей образ часто позбавлений глибоких культурних коренів і сприяє формуванню споживацької життєвої

позиції, орієнтованої на задоволення власних потреб.

З огляду на ці чинники важливо досліджувати уявлення сучасного студентства про кар'єрний розвиток та роль кар'єрних орієнтацій у виборі професійного шляху. Рефлексивне осмислення власних життєвих цінностей, орієнтацій та мотивацій є важливим етапом на шляху до самореалізації. Особливо це важливо в період навчання

у закладі вищої освіти, коли здобувачі освіти починають формувати свої кар'єрні плани та життєві цілі, ґрунтуючись як на власних особистісних характеристиках, так і на соціальних впливах.

Українськими дослідниками вивчалися трудності у підготовці студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри (А. Поплавська), психологічні особливості кар'єрних орієнтацій військовослужбовців (Т. Канівець), задоволеність кар'єрою як фактор кар'єрного розвитку (Н. Гура), психологічна готовність до здійснення професійної кар'єри (Т. Карамушка), кар'єрна спрямованість (О. Кузнецов) та кар'єрні орієнтації (М. Казанжи) студентської молоді, особливості визначення професійної кар'єри молодими фахівцями та ставлення до неї (М. Сурякова), мотиваційно-ціннісні детермінанти формування кар'єрної стратегії студентів (І. Штученко).

Зарубіжними вченими досліджено становлення і розвиток особистості в ході кар'єрного просування (Д. Сьюпер, Р. Ное), кар'єрні цінності (Д. Джексон, М. Томлінсон), можливості управління кар'єрою персоналу в організації (Д. Халл, Е. Шейн), самоменеджмент кар'єри (Б. Трейсі), базові цінності та кар'єрні орієнтації (М. Абессоло), цінності праці через покоління (Б. Стіглбауер та ін.).

Водночас не досить розробленою залишається проблема впливу кар'єрних орієнтацій на особливості здійснення особистістю життєвого вибору.

**Мета статті** – представити результати емпіричного дослідження кар'єрних орієнтацій як предикторів життєвого вибору здобувачів освіти.

**Виклад основного матеріалу.** Соціально-психологічні аспекти кар'єри у контексті життєвого шляху особистості є багатовимірним феноменом, що формується на перетині соціальних структур, культурних норм і індивідуальної активності. У цьому процесі важливу роль відіграють підтримка мотивації, здатність до саморегуляції та глибоке усвідомлення власних цінностей, які дозволяють особистості перейти від пасивного сприйняття зовнішніх впливів до активного суб'єктного становлення у сфері кар'єрного розвитку. Таким чином, кар'єра перестає бути лише соціальною роллю і трансформується на шлях самореалізації та особистісного зростання [3; 5; 9; 11].

Кар'єрні орієнтації розглядаються як стійка система особистісних цінностей, мотивацій, настанов і уявлень, що визначають напрям, характер і зміст кар'єрного розвитку особистості. Вони виступають своєрідним «вектором», що відображає смисли, які особистість прагне втілити у своїй професійній діяльності. За таких умов кар'єра набуває екзистенційного значення, стаючи засобом самоактуалізації особистості, реалізації глибинних життєвих смислів і цілей [7; 12; 14].

У контексті життєвого вибору успішність професійної реалізації розглядається як результат активної позиції особистості та її здатності до внутрішніх змін. Зміни в особистісних характеристиках, що відображають фундаментальні інваріанти

професіоналізму, виступають своєрідним катализатором для досягнення кар'єрного успіху [4; 6].

У контексті життєвого вибору та професійного становлення, на основі системного аналізу наукової літератури можна виокремити ключові характеристики особистості як суб'єкта власної життєдіяльності і кар'єрного розвитку [2; 5; 7; 12; 13]. До них належать: 1) ціннісно-смислові характеристики, що включають життєві цінності й особистісні смисли; 2) самоактуалізаційні тенденції, які сприяють реалізації потенціалу; 3) рефлексивні здібності. Саме цей комплекс характеристик формує міцний фундамент для усвідомленого і відповідального життєвого вибору, визначаючи подальший напрям розвитку особистості у професійній сфері.

Перейдемо до аналізу результатів емпіричного дослідження.

В основу дослідження покладено припущення про те, що існує зв'язок між кар'єрними орієнтаціями та ціннісно-смисловими характеристиками особистості здобувачів освіти (самоактуалізація, життєві цінності, особистісні смисли, рефлексивність), що зумовлює їхні життєві рішення.

Дослідження здійснювалося на базі Запорізького національного університету. Вибірку респондентів становили 53 студенти IV курсів освітнього рівня «бакалаврський» та I курсів освітнього рівня «магістерський» технічних та гуманітарних спеціальностей.

Діагностичний інструментарій становили такі тестові методики [1; 3]: «Якорі кар'єри» (Е. Шейн); «Самоактуалізаційний тест» (Е. Шостром); «Тест смисложиттєвих орієнтацій»; «Морфологічний тест життєвих цінностей»; «Методика діагностики рівня розвитку рефлексивності».

За допомогою методики Е. Шейна ми дослідили кар'єрні орієнтації здобувачів освіти. За шкалою «Професійна компетентність» середній бал становить 6,75, що свідчить про помірний рівень вираженості. Респонденти цінують можливість реалізовувати професійні знання й навички, але прагнення до глибокого фахового зростання не є для них провідним мотивом.

За шкалою «Менеджмент» середній показник становить 5,84 бала, що свідчить про помірну вираженість управлінської орієнтації. Для таких осіб управлінська діяльність не є домінантною, але прагнення до організаційного впливу та відповідальності присутнє серед кар'єрних пріоритетів.

За шкалою «Автономність» середній бал становить 8,1, що свідчить про високий рівень вираженості цієї орієнтації. Більшість респондентів цінують незалежність, свободу прийняття рішень і самостійну професійну діяльність. У контексті життєвого вибору це означає, що самостійність є ключовою цінністю, яка визначає підхід до кар'єри та форми зайнятості.

За шкалою «Стабільність роботи та місця проживання» середній показник становить 2,33 бала, що свідчить про низьку вираженість цієї орієнтації.

Респонденти не прагнуть довгострокової роботи в одній організації, відкриті до змін місця праці чи проживання і позитивно ставляться до мобільності та нових викликів.

За шкалою «Виклик» отримано найвищий серед усіх показник – 9,26 бала, тобто для більшості респондентів важливим є прагнення долати труднощі, вирішувати складні завдання і досягати амбітних цілей.

За шкалою «Інтеграція стилів життя» середній бал становить 5,52, що свідчить про помірну важливість балансу між професійною діяльністю та іншими сферами життя. Цей рівень відображає готовність до компромісів між особистими пріоритетами і професійними вимогами, без крайньої орієнтації виключно на кар'єру чи приватне життя.

За шкалою «Підприємництво» середній бал становить 8,97, що свідчить про високий рівень цієї орієнтації. Респонденти прагнуть самостійно створювати нові проєкти, реалізовувати ідеї, приймати ризики та відповідальність.

Розглядаючи кар'єру як процес самоактуалізації в професійній діяльності, у нашому дослідженні ми зосередили увагу на визначенні рівня самоактуалізації здобувачів освіти. Шкалу «компетентність у часі» було вибрано як ключовий показник рівня самоактуалізації, оскільки вона відображає здатність особистості усвідомлено жити в теперішньому, водночас інтегруючи досвід минулого та орієнтуючись на майбутнє.

Показники самоактуалізації здобувачів освіти становлять 6,21 бала, що відповідає середньому рівню сформованості і спостерігається у 71,7% респондентів. Це свідчить про здатність більшості досліджуваних усвідомлено жити в теперішньому моменті, спираючись при цьому на досвід минулого та орієнтуючись на майбутнє, що вказує на базову інтеграцію часових орієнтирів. Водночас середній рівень може відображати труднощі з повною присутністю «тут-і-зараз» або недостатню включеність у поточні події. Такий рівень є типовим для студентської молоді, яка перебуває на етапі пошуку життєвого шляху, формування ідентичності та моделювання майбутнього.

Кореляційний аналіз за К. Пірсоном показав, що змінна «самоактуалізація» має значущі зв'язки з такими змінними кар'єрних орієнтацій:

– Автономність ( $r=0,51$ ;  $p<0,01$ ) має найсильніший зв'язок із самоактуалізацією серед кар'єрних орієнтацій. Це означає, що здобувачі освіти, орієнтовані на незалежність і самостійність у прийнятті рішень, демонструють вищий рівень самоактуалізації.

– Виклик ( $r=0,47$ ;  $p<0,01$ ). Очевидно, орієнтація на подолання труднощів і готовність брати відповідальність за складні завдання пов'язана з прагненням до самозростання та професійного розвитку, що властиво самоактуалізованим особистостям.

– Підприємництво ( $r=0,44$ ;  $p<0,01$ ). Такі дані означають, що ініціативність, лідерство та праг-

нення до змін сприяють реалізації внутрішнього потенціалу та особистісній цілісності, адже підприємницька діяльність потребує креативності, відповідальності і самовизначення.

– Професійна компетентність ( $r=0,42$ ;  $p<0,01$ ). Позитивна кореляція свідчить, що чим вищий рівень самоактуалізації, тим більше особа прагне до професійної майстерності, розвитку знань і навичок як способу реалізації своїх цілей і самовираження.

Усі чотири кар'єрні орієнтації, що виявили позитивний зв'язок із самоактуалізацією, підтверджують припущення про наявність зв'язку між кар'єрними орієнтаціями та ціннісно-смысловими характеристиками особистості. Здобувачі освіти, які орієнтуються на незалежність, виклики, підприємництво та професійну майстерність, активніше реалізують свій потенціал, що впливає на їхні життєві рішення.

Позитивний зв'язок чотирьох кар'єрних орієнтацій із самоактуалізацією підтверджує припущення про взаємозв'язок між кар'єрними орієнтаціями та ціннісно-смысловими характеристиками особистості, що визначає життєві рішення здобувачів освіти.

Розглянемо результати дослідження смисложиттєвих орієнтацій здобувачів освіти. Показник за шкалою «Цілі в житті» становить 14,25 бала, що відповідає середньому рівню цілеспрямованості. Респонденти мають загальне уявлення про життєві цілі, які можуть бути ще не досить чіткими або стабільними. Такий результат є типовим для студентської молоді, оскільки відображає етап становлення смисложиттєвої структури з потенціалом для подальшого розвитку та усвідомленого вибору.

За шкалою «Процес та емоційна насиченість життя» зафіксовано високий рівень – 25,67 бала. Це свідчить, що респонденти вміють цінувати момент «тут і зараз», знаходити позитивні емоції у повсякденності та відчувати смак до життя, що є ознакою психологічної зрілості і внутрішньої гармонії.

За шкалою «Результативність життя» виявлено низький рівень – 9,81 бала, що свідчить про невисоку задоволеність власною самореалізацією та досягненнями. Це характерно для молоді, яка ще перебуває на початку життєвого шляху і має обмежений досвід. Такий рівень відображає потребу в розвитку і мотивацію до майбутніх успіхів.

За шкалою «Локус контролю – Я» зафіксовано середній рівень – 13,94 бала, що відображає помірну впевненість у власному впливі на життя. Респонденти усвідомлюють себе як активних суб'єктів, здатних приймати рішення та нести відповідальність, але цей потенціал ще формується.

За шкалою «Локус контролю – життя» виявлено середній рівень – 15,62 бала, що відображає помірну віру у здатність контролювати власне життя та приймати вільні рішення. Для студентів це характерно, оскільки вони перебувають на етапі

переходу від залежності до автономії і формують відповідальне ставлення до життя.

«Загальний показник осмисленості життя» – 72,85, що відповідає середньому рівню та свідчить про помірне усвідомлення життєвого сенсу. Такий рівень характерний для тих, хто перебуває в процесі пошуку цінностей і життєвих орієнтирів, поєднуючи задоволення від теперішнього з невпевненістю щодо майбутнього.

Кореляційний аналіз показав, що змінна «Загальний показник осмисленості життя» має значущі зв'язки з такими кар'єрними орієнтаціями, як:

– Інтеграція стилів життя ( $r=0,53$ ;  $p<0,01$ ).

Виявлена кореляція означає, що чим краще особистість інтегрує різні життєві ролі в гармонійну цілісність, тим більш усвідомленим є її ставлення до життя.

– Професійна компетентність ( $r=0,39$ ;  $p<0,01$ ). Виявлена кореляція ( $r=0,39$ ;  $p<0,01$ ) означає, що осмисленість життя пов'язана з прагненням до професійної майстерності та впевненістю у власних знаннях і вміннях.

– Автономність ( $r=0,36$ ;  $p<0,01$ ). Позитивний зв'язок з автономністю свідчить, що здатність особистості приймати самостійні рішення, контролювати своє життя і професійну діяльність підтримує глибше розуміння власного життєвого шляху і змісту існування.

Отримані зв'язки свідчать, що осмисленість життя найбільше пов'язана з кар'єрними орієнтаціями, які забезпечують баланс життєвих ролей, професійну компетентність і автономність. Такі орієнтації формують внутрішню опору, узгоджують зовнішні прагнення з внутрішніми цінностями, підсилюючи відчуття цілісності та задоволеності життям. Це підтверджує гіпотезу, що кар'єрні орієнтації є предикторами життєвого вибору.

Розглянемо результати дослідження життєвих цінностей здобувачів освіти. За шкалою «Розвиток себе» респонденти продемонстрували високі результати (53,18 бала), що свідчить про орієнтацію на самопізнання, самовдосконалення та реалізацію потенціалу, важливі для особистісного та професійного зростання.

Низький показник за шкалою «Духовне задоволення» (24,08 бала) свідчить про слабку орієнтацію на морально-етичні цінності та духовні смисли. Це може вказувати на перевагу практичних цілей над внутрішньою гармонією та пошуком глибинного сенсу, що характерно для молоді, яка ще формує життєві орієнтири.

Високий показник за шкалою «Креативність» (52,89 бала) вказує на виражене прагнення до самовираження, творчого пошуку, ініціативності та нестандартного мислення, активну життєву позицію й відкритість до нового.

Середній рівень за шкалою «Активні соціальні контакти» (48,35 бала) свідчить про помірне прагнення до спілкування, здатність будувати позитивні стосунки у разі збереження особистої автономії та адаптивну соціальну активність.

Високі бали за шкалою «Власний престиж» (64,71 бала) вказують на важливість для здобувачів освіти суспільного визнання, соціального схвалення та відповідності очікуванням оточення. Така орієнтація відображає мотивацію до самореалізації у соціально значущих ролях, прагнення до авторитетності й амбітності в кар'єрному зростанні.

Високі результати за шкалою «Високе матеріальне становище» (65,14 бала) свідчать про пріоритетність матеріального добробуту для більшості досліджуваних.

Високі показники за шкалою «Досягнення» (59,15 бала) відображають орієнтацію на постановку цілей і їх послідовне досягнення. Це свідчить про прагнення до самореалізації, відповідальності і результативності, що позитивно впливає на кар'єрний розвиток і усвідомлення життєвого смислу.

Показники за шкалою «Збереження власної індивідуальності» середні – 50,29 бала. Це вказує на усвідомлення важливості унікальності та прагнення до самостійності, а також на баланс між автономією і врахуванням соціальних очікувань, характерний для юнацького віку і формування ідентичності.

За результатами кореляційного аналізу були виявлені такі значущі взаємозв'язки:

– Розвиток себе та Автономність ( $r=0,48$ ;  $p<0,01$ ) мають помірний позитивний зв'язок: прагнення до саморозвитку тісно пов'язане з потребою свободи вибору та незалежності у прийнятті рішень, що стимулює особистісне вдосконалення і побудову професійного шляху за власним планом.

– Розвиток себе та Професійна компетентність ( $r=0,44$ ;  $p<0,01$ ). Помірний позитивний зв'язок показує, що прагнення до саморозвитку поєднуються з бажанням підвищувати професійну майстерність, що відображає взаємозалежність особистісного та професійного зростання.

– Розвиток себе та Підприємництво ( $r=0,36$ ;  $p<0,01$ ). Помірна позитивна кореляція вказує, що самовдосконалення стимулює ініціативність, креативність і прагнення до новаторства. Особи, орієнтовані на особистісне зростання, частіше схильні до ризику та реалізації власних проєктів.

– Духовне задоволення та Виклик ( $r=-0,29$ ;  $p<0,01$ ). Помірна негативна кореляція показує розбіжність між орієнтацією на морально-етичну рівновагу та прагненням до професійних викликів і змін.

– Власний престиж та Підприємництво ( $r=0,36$ ;  $p<0,01$ ). Помірна позитивна кореляція вказує, що особи, для яких важливі суспільне визнання та статус, схильні вибирати підприємницький шлях як засіб досягнення цих цілей. Підприємництво часто пов'язане з престижем і успішністю, що пояснює зв'язок між цими орієнтаціями.

– Високе матеріальне становище та Підприємництво ( $r=0,52$ ;  $p<0,01$ ). Помітна позитивна кореляція свідчить, що особи, орієнтовані на фінансову

стабільність і комфорт, частіше вибирають підприємництво як шлях досягнення цих цінностей.

– Досягнення та Виклик ( $r=0,41$ ;  $p<0,01$ ). Позитивна кореляція вказує, що респонденти, орієнтовані на значущі результати, сприймають складні завдання як стимул для зростання, що підсилює їхню кар'єрну мотивацію.

– Збереження ідентичності та Автономність ( $r=0,50$ ;  $p<0,01$ ). Позитивна кореляція показує, що досліджувані прагнуть залишатися вірними своїм цінностям і цінують автономію в професійній діяльності та прийнятті рішень.

– Збереження ідентичності та Виклик ( $r=0,28$ ;  $p<0,05$ ). Слабкий, але значущий позитивний зв'язок свідчить, що прагнення зберегти унікальність може поєднуватися з готовністю долати складнощі, використовуючи виклики для утвердження свого «Я».

Кореляційний аналіз підтвердив тісний зв'язок між життєвими цінностями та кар'єрними орієнтаціями. Зокрема, саморозвиток, індивідуальність, досягнення та матеріальний добробут пов'язуються з автономністю, підприємництвом і прагненням до викликів. Це свідчить, що кар'єрні орієнтації суттєво впливають на життєвий вибір, відображаючи ключові цінності особистості.

Розглянемо результати дослідження рівня рефлексивності респондентів. Середній рівень рефлексивності (139,75 бала), характерний для більшості учасників (58,49%), вказує на здатність до самоспостереження й аналізу власних думок та дій. Такі особи достатньо усвідомлюють внутрішні процеси і здатні коригувати поведінку, хоча це не завжди відбувається глибоко чи системно.

Кореляційний аналіз дозволив виявити значущі кореляційні зв'язки між змінною «рефлексивність» та такими змінними кар'єрних орієнтацій, як:

– Професійна компетентність ( $r=0,43$ ;  $p<0,01$ ). Помірна позитивна кореляція свідчить, що здатність до самоспостереження пов'язана з прагненням до професійного розвитку. Рефлексія допомагає критично осмислювати дії, виправляти помилки й підвищувати ефективність.

– Автономність ( $r=0,46$ ;  $p<0,01$ ). Помірна позитивна кореляція вказує на зв'язок між здатністю до самоаналізу та прагненням діяти самостійно в професійній і життєвій сферах. Рефлексивні особистості схильні приймати рішення, спираючись на власні цінності та критичне осмислення впливів ззовні, що створює основу для незалежної кар'єрної поведінки.

– Виклик ( $r=0,40$ ;  $p<0,01$ ). Помірна позитивна кореляція свідчить, що саморефлексія сприяє готовності приймати складні завдання як можливість для особистісного зростання, самореалізації та пошуку життєвого смислу.

– Інтеграція стилів життя ( $r=0,35$ ;  $p<0,01$ ). Слабка помірна позитивна кореляція свідчить, що рефлексивність сприяє гармонійному поєднанню професійної, сімейної та особистої сфер завдяки кращому усвідомленню власних цінностей, потреб і ролей.

Отримані результати кореляційного аналізу підтверджують висунуту гіпотезу: здатність до самоаналізу сприяє усвідомленому ставленню до професійного розвитку, самостійності, готовності долати труднощі й гармонізації життєвих сфер.

**Висновки.** У статті представлено результати емпіричного дослідження кар'єрних орієнтацій як предикторів життєвого вибору здобувачів освіти. Виділено основні характеристики особистості як суб'єкта власної життєдіяльності і життєвого вибору, зокрема професійного та кар'єрного: ціннісно-сміслові – життєві цінності і особистісні смисли; самоактуалізаційні; рефлексивні. За результатами діагностики найбільш вираженими кар'єрними орієнтаціями в досліджуваних виявилися «Виклик», «Підприємництво» та «Автономність», що свідчить про прагнення до самореалізації через подолання труднощів, створення нового і незалежність у прийнятті рішень. Дослідження виявило переважання середнього рівня самоактуалізації, що свідчить про наявність базових передумов для особистісного розвитку та орієнтації в часі. Вивчення смисложиттєвих орієнтацій виявило загалом збалансовану, але ще не цілісно сформовану смислову структуру: наявні орієнтири, позитивне сприйняття теперішнього й помірна впевненість у контролі над життям. Діагностика життєвих цінностей виявила домінування прагматичних, індивідуалістичних і статусних мотивів та низьку орієнтацію на моральність і взаємодію. Дослідження рефлексивності показало переважання середнього рівня серед здобувачів освіти, що свідчить про достатню усвідомленість власних думок, емоцій і мотивів для аналізу внутрішнього стану та усвідомлених рішень. Загальний аналіз результатів кореляційного дослідження дозволив підтвердити висунуте припущення.

Перспективним напрямом розвитку наукової проблематики вважаємо вивчення динаміки взаємозв'язку між особистісними цінностями і кар'єрними орієнтаціями у процесі особистісного розвитку та професійного становлення.

## ЛІТЕРАТУРА:

1. Варє І.С. Особливості формування смисложиттєвих орієнтацій майбутніх психологів : дис. ... канд. психол. наук. Одеса, 2017. 260 с.
2. Карамушка Л., Тиченко М. Особливості ціннісно-мотиваційного компонента психологічної готовності до здійснення професійної кар'єри працівників сфери креативних індустрій. *Організаційна психологія, економічна психологія*, 2023. № 30(4). С. 65–82.
3. Ортікова Н.В. Психологічні чинники кар'єрного зростання фахівців державної служби зайнятості : дис. ... доктора філософії. Київ, 2020. 273 с.
4. Павленко О.В. Життєва перспектива та індивідуальний досвід як аспекти проблематики життєвого шляху особистості. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Psychology*. 2015. № 1121.
5. Саннікова О.П. Наративні моделі формування життєвого сценарію особистості. *Психологічний проєктер особистості в звичайних та надзвичайних умовах*

сучасності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика» (19–20 травня 2023 р.) / відп. ред. О.П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2023. С. 3–13.

6. Панок В.Г., Рудь Г.В. Психологія життєвого шляху особистості. Київ : Ніка-Центр, 2006. 280 с.

7. Шевченко Н.Ф., Швигл О.В. Специфіка кар'єрної спрямованості сучасного студентства. *Journal of Psychology Research*. 2018. Т. 24 (7). С. 81–90.

8. Abessolo M., Rossier J., Hirschi A. Basic Values, Career Orientations, and Career Anchors: Empirical Investigation of Relationships. *Front. Psychol.*, № 12, 2017. Sec. *Organizational Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01556>.

9. Ackerman P.L., Kanfer R. Work in the 21st century: New directions for aging and adult development. *Am Psychol*. 2020 May–June, 75(4). P. 486–498. <https://doi.org/10.1037/amp0000615>.

10. Busque-Carrier M., Ratelle C.F., Le Corff Y. Linking Work Values Profiles to Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration. *Psychological Reports*, 125(6), 2021. P. 3183–3208. <https://doi.org/10.1177/003329412111040439>.

11. Heckhausen J., Wrosch C., Schulz R. Agency and motivation in adulthood and old age. *Annual Review of Psychology*, № 70, 2019. P. 191–217. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-103043>.

12. Schein E.H. Career Anchors: The Changing Nature of Careers Self-Assessment. 4th ed. 2013. John Wiley & Sons.

13. Stiglbauer B., Penz M., Batinic B. Work values across generations: Development of the New Work Values Scale (NWVS) and examination of generational differences. *Frontiers in Psychology*. № 13. 2022. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1028072>.

14. Super D.E. Career Education and the Meanings of Work : Monograph on Career Education. 1976. 52 p.